

Association
of Independent
Advocates

Висш адвокатски съвет
Вх. номер 2660
28.10.2019г.
ул. "Калоян" 1А

До:

ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

На вниманието на: адв. Атанас Стоянов

*Във връзка с: Решение №2115/11.10.2019г. на
Висшия адвокатски съвет*

От:

**СНЦОП "ОБЕДИНЕНИЕ НА
СВОБОДНИТЕ АДВОКАТИ"**

ЕИК 205846611

Уважаеми адв. Стоянов,

С оглед възложеното Ви изпълнение на взетото от Висшия адвокатски съвет Решение №2115/11.10.2019г. и в съответствие с определените в устава на СНЦОП "ОБЕДИНЕНИЕ НА СВОБОДНИТЕ АДВОКАТИ" цели, с настоящото Ви уведомяваме за становището си по проблемите с Наредба №1 от 9.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения и поставяме за разглеждане изложените по-долу предложения за изменение на нормативната уредба, касаеща определянето на минимални тарифи за адвокатски услуги:

I. Становище относно законосъобразността на действащата в Република България уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения:

1. Изходни положения:

Настоящото становище е основано на посочените по-долу изходни положения, които се считат за предварително известни на адресатите му с оглед качеството им на адвокати и предпологаното ниво на правни познания:

1.1. „Принципът на примат урежда върховенството на цялото Право на ЕС във всички държави-членки на цялото вътрешно право в случай на противоречие.“¹

Изложеният принцип ни задължава да преценяваме законосъобразността на съществуващата национална правна уредба през призмата на съответствието ѝ със съюзните правни норми. Тяхното върховенство във всяка държава-членка задължава всички правни субекти под нейна юрисдикция да оставят неприложена всяка вътрешна правна норма, която противоречи на съюзното право.

1.2. Поради ролята, функциите и правомощията на Съда на Европейския съюз, даденото от него тълкуване на съюзна правна норма е обвързващо за всички правни субекти под юрисдикцията на Република България. Значението, особеностите и

¹ Проф. д. ю. н. Атанас СЕМОВ, *Правна система на ЕС*, Книга трета: *Принципи на прилагане на Правото на ЕС*, Трета част: *Принцип на примата на Правото на ЕС*; Институт по Европейско право, София 2007, стр.511;

конкретното съдържание на използвани от СЕС понятия и институти са такива, каквито ги е извел и определил самият Съд в практиката си;

1.3. Ето защо, извън всякакво съмнение е обстоятелството, че определянето на минимални размери за адвокатските възнаграждения и установяването им като задължителни с национална правна уредба, която възпрепятства доставчиците на правни услуги да определят възнаграждения под тези минимални размери, е равнозначно на хоризонтално определяне на задължителни минимални тарифи (вж. в този смисъл решение от 4 септември 2014 г., API и др., C-184/13—C-187/13, C-194/13, C-195/13 и C-208/13, EU:C:2014:2147, т. 43; решение от 23 ноември 2017 г., съединени дела C-427/16 и C-428/16, EU:C:2017:890, т.51).

1.4. Член 101 ДФЕС (който по принцип засяга единствено поведението на предприятията и не се отнася до законови или подзаконови мерки на държавите членки), разглеждан във връзка с член 4, параграф 3 от ДЕС, който установява задължение за сътрудничество между Съюза и държавите членки, задължава последните да не приемат или запазват в сила мерки, дори от законов или подзаконов характер, които могат да премахнат полезното действие на правилата на конкуренцията, приложими за предприятията (решение от 21 септември 2016 г., Etablissements Fr. Colruyt, C-221/15, EU:C:2016:704, т. 43; решение от 4 септември 2014 г., API и др., C-184/13—C-187/13, C-194/13, C-195/13 и C-208/13, EU:C:2014:2147, т. 28; решение от 23 ноември 2017 г., съединени дела C-427/16 и C-428/16, EU:C:2017:890, т.41 и др.).

1.5. Висшия адвокатски съвет, когато приема наредба за определяне на минималните размери на адвокатските възнаграждения, действа като „сдружение на предприятия“ по смисъла на член 101 ДФЕС, (Решение от 19 февруари 2002 по дело C-309/99, *European Court reports 2002 Page I-01577*; решение по съединени дела C-427/16 и C-428/16, EU:C:2017:890, т.49;).

1.6. По правило приемането на тарифи, регулиращи цените между предприятия (в хипотезите, в които съществуването на такива тарифи е изобщо допустимо и оправдано), от професионални организации/сдружения на тези предприятия, какъвто се явява ВАДВС, е в нарушение на свободната конкуренция (чл.101 ДФЕС), освен в случаите, когато:

- членовете на съответната професионална организация са независими спрямо съответните икономически оператори;
- съответната професионална организация е длъжна по закон да определя тарифите, като отчита не само интересите на предприятията или на сдруженията на предприятия от съответния сектор, от който са назначени, но и обществения интерес и интересите на предприятията от другите сектори или на ползвателите на въпросните услуги (решение от 4 септември 2014 г., API и др., C-184/13—C-187/13, C-194/13, C-195/13 и C-208/13, EU:C:2014:2147, т. 34 и цитираната съдебна практика; решение от 23 ноември 2017 г., съединени дела C-427/16 и C-428/16, EU:C:2017:890, т.45).

Според СЕС, за да се гарантира това, че Висшият адвокатски съвет отчита не само интересите на адвокатите, но и на другите заинтересовани оператори на пазара, а така също и на потребителите на адвокатски услуги, **критериите за отчитане на обществения интерес трябва да бъдат определени със закон**, при това **достатъчно точно**, а така също **и трябва да има ефективен контрол и правомощия на**

държавата за вземане на решения като последна инстанция (решение от 4 септември 2014 г., API и др., C-184/13—C-187/13, C-194/13, C-195/13 и C-208/13, EU:C:2014:2147, т. 41; решение от 23 ноември 2017 г., съединени дела C-427/16 и C-428/16, EU:C:2017:890, т.43 и т.46).

1.7. Според чл.15 от Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година относно услугите на вътрешния пазар, държавите членки трябва да гарантират, че ако правните им системи поставят достъпа до или упражняването на дейност по предоставянето на услуга в зависимост от спазването на фиксирани минимални тарифи, с които доставчикът трябва да се съобразява, то тази уредба трябва да отговаря на следните условия:

а) **недискриминация:** изискванията на визираната правна уредба не трябва да дискриминират нито пряко, нито непряко на основата на националност, нито на основание местоположение на адреса на управление по отношение на компаниите;

б) **необходимост:** изискванията на тази уредба трябва да са оправдани от **наложителна причина, свързана с обществен интерес;**

в) **пропорционалност:** изискванията трябва да са подходящи за постигане на преследваната цел, не трябва да надхвърлят необходимото за нейното постигане и не трябва да е възможно да бъдат заменени с други, по-малко рестриктивни мерки, които постигат същия резултат.

Понятието „наложителни причини, свързани с обществен интерес“ е дефинирано в съображение 40 от същата Директива 2006/123/ЕО като включващо: „... защита на получателите на услуги, защита на потребителите, предотвратяването на нелоялна конкуренция, опазване на стабилитета на съдебната система, ...“.

От текста на член 2, параграф 1 от Директива 2006/123 следва, че тя се прилага и в случаи на чисто вътрешните положения, в какъвто контекст се разглежда българската правна уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения в настоящото становище (Решение (четвърти състав) от 4 юли 2019 година, дело C-377/17, ECLI:EU:C:2019:562, т.57 и 58; решение от 30 януари 2018 г., X и Visser, C-360/15 и C-31/16, EU:C:2018:44, т. 110).

1.8. В Решение на Съда (първи състав) от 23 ноември 2017 г. по съединени дела C-427/16 и C-428/16 (ECLI:EU:C:2017:890), СЕС приема, че ако: 1) с оглед конкретните условия при прилагането на действащата в Република България нормативна уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения се установи, че тази уредба не отговаря на легитимни цели (каквито са тези свързани със защитата на обществен интерес) и 2) свързаните с нея ограничения не се свеждат само до това, което е необходимо, за да се осигури изпълнението на тези легитимни цели; то в този случай посочената уредба би се явявала ограничаваща конкуренцията в рамките на вътрешния пазар по смисъла на член 101, параграф 1 ДФЕС.²

1.9. В постоянната практика на Съда целта да се защитят правата на получателите на услуги и правата на потребителите посредством предотвратяване на

² Арг. от т.1 на диспозитива на цитираното решение.

риска от влошаване на качеството на предоставяните услуги е призната за легитимна цел, явяваща се наложителна причина, свързана с обществения интерес (Решение на Съда (четвърти състав) от 4 юли 2019 година, дело C-377/17, ECLI:EU:C:2019:562, т.70; съединени дела C-427/16 и C-428/16, ECLI:EU:C:2017:890, т.47; Решение на съда (четвърти състав) от 12 декември 2013 година, по дело C-327/12, ECLI:EU:C:2013:827 и др.)

Приемането на минимални тарифи през годините е било защитавано от държавите членки с аргумента, че липсата им би довела до т.нар. „неблагоприятен подбор“, който от своя страна би обусловил оставане на пазара само на доставчиците на нискокачествени услуги, което пък в крайна сметка би увредило интересите на потребителите на тези услуги.

Неблагоприятният подбор най-общо се обяснява като пазарен ефект, породен в случаите на неравенство в информираността между потребителите на дадена услуга и доставчиците на тази услуга (при предоставяне на специализирани услуги като тези на адвокати, архитекти, инженери и пр.). Поради това неравенство и по-специално липсата на достатъчно информираност у потребителите за спецификите на услугата, последните не са в състояние да преценят разликите в качеството на предоставяните от различните доставчици услуги. По тази причина, те системно биха избирали най-евтината предлагана услуга, а така конкуренцията ще започне да се основава само на цените. *В случаите, когато пазарът е наситен с доставчици на съответните услуги, практически даден доставчик може да остане конкурентен и да реализира приходи само ако предлага услуги с по-ниско качество. Това води до т.нар. „неблагоприятен подбор“, в резултат на който пазарът отстранява предлагашите качествени услуги доставчици и на него остават само тези, които предлагат нискокачествени услуги (на ниски цени) -* Решение на Съда (четвърти състав) от 4 юли 2019 година, дело C-377/17, ECLI:EU:C:2019:562, т.77; Решение на съда (четвърти състав) от 12 декември 2013 година, по дело C-327/12, ECLI:EU:C:2013:827, т.60; Решение на съда (голям състав) от 5 декември 2006 година, Cipolla и др., съединени дела C-94/04 и C-202/04, ECLI:EU:C:2006:758, т.67 и мн.други).

При все, че предотвратяването на риска от неблагоприятен подбор е признато за легитимна цел в защита на потребителя, и при все че приемането на минимални тарифи действително обикновено има за последица именно предотвратяването на конкуренция, основана само на цени за сметка на качеството на услугата, този извод не следва автоматично и дори минималните тарифи да имат за цел предотвратяване влошаването на качеството на услугите, това не е достатъчно за оправдаване на съществуването им (Решение на съда (голям състав) от 5 декември 2006 година, Cipolla и др., съединени дела C-94/04 и C-202/04, ECLI:EU:C:2006:758, т.68; Решение на Съда (четвърти състав) от 4 юли 2019 година, дело C-377/17, ECLI:EU:C:2019:562, т.89 и сл.).

В този смисъл, за да е допустимо фиксирането на минимални цени само по себе си (извън въпроса за възможността определянето им да се извършва от Висшия адвокатски съвет), трябва да са налице редица предпоставки, които ще бъдат подробно разгледани по-долу.

2. Анализ на съществуващата правна уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения и преценка на съответствието ѝ с нормите на съюзното право, във връзка с практиката на СЕС.

2.1. Няма спор, че понастоящем в законодателството ни липсват ясно разписани критерии, които да гарантират, че при приемане на минималните размери на адвокатските възнаграждения ВАДвС зачита в пълна степен обществения интерес (дадено му е само правомощие да определя минималните размери с наредба, без да са разписани каквито и да било критерии, на които следва да отговарят тези размери).

Не може да бъде спорен и въпросът, че законодателството ни не предвижда механизъм за упражняване на контрол и правомощия на държавата за вземане на решения относно минималните размери на адвокатските възнаграждения като последна инстанция.

От изложеното следва, че съществуващата в България правна уредба досежно минимумите, противоречи на съюзното право само на това основание и по тази причина следва да остане неприложена.

При обсъждане на въпроса *de lege ferenda* обаче и преди да се коментира възможността минималните размери на адвокатските възнаграждения да бъдат определяни от Висшия адвокатски съвет, както и условията на които трябва да отговаря една уредба, допускаща такава възможност, следва принципно да се отговори на въпроса при какви условия съюзното право допуска съществуването на минимални тарифи изобщо.

2.2. Отчитайки изложеното в п.1.7. – 1.9. по-горе, за да се прецени съответствието на действащата у нас правна уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения (в това число Наредба №1 на ВАДвС от 9.07.2004 г., чл.78, ал.1, вр.ал.5 от ГПК, чл.36, ал.1 и 2, чл.132, т.5 от Закона за адвокатурата) с член 101 ДФЕС и Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година относно услугите на вътрешния пазар, то следва да се отговори основно на следните два въпроса:

- 1) Преследва ли посочената уредба легитимни цели, тоест оправдано ли е съществуването ѝ от наложителна причина, свързана с обществения интерес; и
- 2) Годна ли е тя да осигури постигането на въпросните преследвани цели, без същевременно да надхвърля необходимото за постигането им (целта да не може да бъде постигната чрез по-малко рестриктивна мярка).

2.3. Анализиране на първия от посочените въпроси, следва да се извърши при съобразяване на посоченото по-долу:

Съдът приема, че по принцип фиксирането на минимална тарифа действително може да има за резултат избягване на възможността доставчиците – в контекста на пазар, характеризиращ се с наличието на изключително голям брой доставчици – да бъдат подтикнати да се впуснат в конкуренция, която може да се изрази в предлагането на услуги с отстъпки с риска от влошаване на качеството на предоставяните услуги (вж. в този смисъл решение от 5 декември 2006 г., Cipolla и др., С-94/04 и С-202/04, EU:C:2006:758, т. 67; Решение на Съда (четвърти състав) от 4 юли 2019 година, дело С-377/17, ECLI:EU:C:2019:562, т.78). Следователно, едното от условията за

допустимост изобщо на фиксиране на минимални възнаграждения е наличието на изключително голям брой доставчици на съответния пазар.

За установяване на това обстоятелство и преди да вземе решение относно оптималния вариант на законосъобразна бъдеща вътрешна уредба, Висшият адвокатски съвет следва да събере данни за броя на доставчиците на правни услуги на нашия и на останалите европейски пазари и да ги сравни, с оглед осигуряване на възможност за преценка дали българският пазар се характеризира с наличието на изключително голям брой доставчици.³

При обследване на този въпрос от наша страна сме използвали статистически данни публикувани от Съвета на адвокатските колегии и правни общества в Европа (The Council of Bars and Law Societies of Europe - CCBE), чийто член е Висшият адвокатски съвет на <https://www.ccbe.eu/actions/statistics/>. Съответната таблица е приложена като Приложение №1 към настоящото становище. Видно от нея, и съобразявайки населението на различните европейски държави през сравняваните периоди от време (статистически данни за населението на отделните държави по години са ползвани от Евростат на <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> и извадка от съответните таблици е включена като Приложение №2), може да се заключи, че българският пазар се характеризира с голям брой доставчици на адвокатски услуги.

На следващо място, считаме в случая за спазено и изискването пазарът на правни услуги да се характеризира с голямо неравенство в информираността, дължащо се на факта, че доставчиците на услуги разполагат със специални познания, каквито повечето техни клиенти не притежават, което води до затруднения за клиентите при преценката на качеството на предлаганите адвокатски услуги. Това е още повече вярно в условията на членство на Република България в Европейския съюз, въвеждането на нови регулации, специфични изисквания и правила, които в голямата си степен не могат да бъдат разбрани без съответното специализирано образование и познания.

При това положение, с оглед посочените особености на разглеждания пазар и услуги, може да се приеме, че при липса на минимални тарифи, съществува риск лицата, предоставящи адвокатски услуги и действащи на територията на Република България, да се впуснат в конкуренция, която да се изразява в предлагането на услуги на твърде ниски цени и така да се стигне до отстраняването от пазара на оператори, предлагащи висококачествени услуги в резултат на неблагоприятен за тях подбор. В такъв контекст налагането на минимални тарифи би могло по естеството си да допринесе за ограничаване на риска от влошаване на качеството на адвокатските услуги, като предотврати предлагането на услуги на **цени, които са недостатъчни да гарантират в дългосрочен план тяхното качество.** По тази причина, съществуването на минимални тарифи за адвокатски услуги *по принцип* може поради естеството си и с оглед на характеристиките на българския пазар да допринесе за гарантиране на високо качество на адвокатските услуги и следователно за постигане на легитимни цели в обществен интерес (защита на потребителите).

2.4. Съгласно постоянната практика на Съда обаче дадена национална правна уредба е подходяща да гарантира постигането на преследваната цел само ако

³ Маркираните в сиво карета съдържат препоръките ни към Висшия адвокатски съвет.

действително е израз на стремежа да се постигне тази цел по последователен и систематичен начин (вж. в този смисъл решения от 10 март 2009 г., Hartlauer, C-169/07, EU:C:2009:141, т. 55 и от 15 октомври 2015 г., Grupo Itevelesa и др., C-168/14, EU:C:2015:685, т. 76 и определение от 30 юни 2016 г., Sokoll-Seebacher и Naderhirn, C-634/15, EU:C:2016:510, т. 27; Решение на Съда (четвърти състав) от 4 юли 2019 година, дело C-377/17, ECLI:EU:C:2019:562, т.89).

За да се прецени в случая дали това е така и по отношение на българската уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения, следва да се прецени дали тя преследва целта за осигуряване на гарантирано минимално качество на адвокатските услуги последователно и систематично, с оглед на обстоятелството, че самото извършване на адвокатски услуги по смисъла чл.24 от Закона за адвокатурата **не е ограничено само за лицата, упражняващи регламентирана адвокатска дейност** (извън процесуалното представителство). Поради това не съществува никаква гаранция, че адвокатските услуги се изпълняват от доставчици, които са доказали, че са годни за това. От значение в тази връзка са редица фактори, в това число: наличието на специални правила за достъп до професията и упражняването ѝ, както и задължителен контрол за спазването им от страна на професионални органи, чиито дейност и статут са уредени чрез съответната нормативна уредба на професията.

Не можем да не отбележим, че в т.92 от цитираното по-горе Решение по дело C-377/17, СЕС изтъква, че обстоятелството, че определени услуги могат да бъдат предоставяни в дадена държава-членка от доставчици, които не са доказали професионалната си годност за това, **показва непоследователност в националната правна уредба с оглед на целта за запазване на високо качество на разглежданите услуги, преследвана с минималните тарифи**. Такива минимални тарифи, продължава Съдът, „не могат да бъдат годни за постигане на дадена цел, ако упражняването на услугите, които са подчинени на тези тарифи, не е самото то **съпътствано ... от минимални гаранции, позволяващи да се осигури качеството на посочените услуги**.“ Последното е и причина СЕС да приеме (в цитираното решение), че запазвайки задължителни тарифи за проектантските услуги на архитекти и инженери, Федерална република Германия не е изпълнила задълженията си по член 15, параграф 1, параграф 2, буква ж) и параграф 3 от Директива 2006/123.

2.5. Ето защо, в обобщение на горното, можем да изведем следните отправни точки, около които да бъде конструирана бъдещата правна уредба:

2.5.1. Цената:

Правната уредба на минимумите трябва да е такава, че да е видно, че липсата ѝ би довела до закрепване на такова равнище на цената на тези услуги, което би могло да породи несигурност относно качеството им. Следователно минималните размери на адвокатските възнаграждения следва да са такива, че да се явяват достатъчни за да гарантират в дългосрочен план качеството на предоставяната адвокатска услуга. Необходимо е да се обследва при какво равнище на определено възнаграждение, може да се предположи, че постигането му е възможно само при ниско равнище на качеството на предоставяните услуги.

За да се изведат конкретни размери, трябва да се отговори по-специално на два въпроса:

1) какъв размер на „чист“ доход е необходимо да получава работещ при нормална натовареност адвокат, за да бъде гарантирана неговата независимост; и

2) какви са действащите регулации, които дават отражение върху разхода за извършване на адвокатска дейност, в това число: наем/закупуване на кантора, поддържане на интернет и телефонна свързаност, обезпечаване на мобилност, поддържане на квалификация, обезпечаване на технически персонал или изпълнители за определени дейности (в т.ч. „външни изпълнители“) - деловодители, секретари, адвокатски и технически сътрудници, компютърни специалисти и системни администратори, техническа поддръжка и др.

Нашето виждане е свързано с това, че конституционната уредба на адвокатската професия⁴ налага гарантиране на независимостта на адвоката в същата степен, в която е гарантирана независимостта на съдията. Прието е да се счита, че една от гаранциите за съдийска независимост е обезпечаването на месечен доход над средния за страната.

Така, съгласно чл.218, ал.2 от Закона за съдебната власт, основното месечно възнаграждение за най-ниската съдийска, прокурорска и следователска длъжност се определя в размер на удвоената средномесечна заплата на заетите лица в бюджетната сфера съгласно данните на Националния статистически институт.

За целите на настоящото изследване сме ползвали данни от сайта на Националния статистически институт на <https://www.nsi.bg/bg/content/3928/национално-ниво>, като на база удвоената средномесечна заплата на заетите лица в бюджетната сфера сме установили, че чистата сума, получавана от лице, заемащо най-ниската съдийска длъжност, е в размер на 2307.60 лв. (изчисленията са включени в Приложение №3).

Следва да се отбележи, че доколкото предмет на настоящото становище са минималните размери на адвокатските възнаграждения, сметохме за редно да ползваме за база съответното минимално възнаграждение, предвидено за съдийската професия или основното месечно възнаграждение за най-ниската съдийска длъжност. Друг аргумент в полза на този подход е обстоятелството, че за разлика от съдийската професия, тази на адвоката е свободна и позволява договаряне и получаване на възнаграждения, значително по-високи от така предвидения минимум.

Ето защо, считаме, че минималните размери на адвокатските възнаграждения биха гарантирали независимост на адвоката, ако са такива, че да обезпечат получаване от страна на адвоката на чист месечен доход в размер на поне 2307.60 лв., в случаите на упражняване на професията в рамките на стандартна осемчасова работна заетост във всеки работен ден в месеца, отчитайки времето необходимо за почивка.

За да се определи съответният минимум на подлежащото на получаване възнаграждение, гарантиращо горният чист доход, следва първо да се изведе приблизителната сума на тези разходи за предоставяне на адвокатска услуга, без чието извършване услугата не би била с нужното качество. Сумата, явяваща се месечен минимален приход от адвокатска дейност ще се формира като резултативна величина, обвързана с въпросните разходи, които след спадане от прихода от дейността, внасяне

⁴ Чл.134 от Конституцията на Република България, така също и чл.2, ал.1 от Закона за адвокатурата.

на дължимите осигуровки и облагане с данъци, да гарантират получаване на посочения по-горе минимум.

Липсва обобщена информация за размера на разхода на адвокатите в различните градове от страната, но събирането ѝ не следва да се явява непосилна задача. Тук по-скоро ще се спрем на това кои пера от изброените по-горе разходи са задължителни за предоставянето на адвокатска услуга с минимално гарантирано качество и кои от тях не се явяват абсолютно задължителни за предоставянето на качествена услуга.

На първо място, чл.40, ал.6 от Закона за адвокатурата предвижда задължение за адвоката или адвокатата от Европейския съюз да има кантора в населеното място в района на адвокатската колегия, чийто член е. По тази причина, разходът, свързан с обезпечаването на помещение, в което да се оказват адвокатските услуги е задължителен елемент, формиращ себестойността и оказващ влияние на качеството на услугата. От този разход следват и съпътстващите разходи за комунални услуги и поддръжка на кантората (вода, електричество, почистване, дребни ремонти).

С въвеждането на електронното правосъдие в България (тук няма да навлизаме в темата за неговите специфики и проблематика), остава извън всякакво съмнение, че поддържането на интернет и телефонна свързаност се явяват задължителен елемент на качествената адвокатска услуга, обезпечаваш необходимата комуникация не само с клиента, но и със съдилищата. В тази връзка и без каквито и да било претенции за изчерпателност ще посочим само изискванията на новата разпоредба на чл.18а и §152, вр.чл. 137, ал. 2 от Административнопроцесуалния кодекс.

Задължението за поддържане и повишаване на квалификацията също е скрепено с изрична правна норма (чл. 27 от Закона за адвокатурата). Безспорно е, че с оглед спецификите на професията, това задължение гарантира минимално качество на предоставяната адвокатска услуга. Ето защо разходът за осигуряването му задължително следва да бъде включен в разчета на задължителните разходи. В нашите изчисления той е определен при отчитане нормативното задължение на Висшия адвокатски съвет по чл.122, ал.1, т.9 от Закона за адвокатурата, размера на дължимите вноски към Висшия адвокатски съвет, както и средната пазарна стойност на предлаганите от различни доставчици платени семинари и обучения.

С оглед липсата на нормативно задължение адвокатът да предоставя правни услуги в рамките само на определена територия, транспортните разходи, било за поддръжка на служебен автомобил и гориво, било за ползване на градски и извънградски транспорт, считаме за необходимоприсъщи на адвокатската дейност. Въпреки това, те не са включени в изготвените от нас разчети на себестойността на адвокатската услуга, доколкото не са счетени за съществени с оглед на осигуряването на минимално качество на услугата за потребителя. В общия случай, адвокат с нужното ниво на квалификация и професионални умения следва да може да бъде намерен в района на съответния клиент, без да е необходимо последният непременно да ползва адвокат от друг град, за да си осигури получаване на качествена адвокатска услуга. Разбира се, изключение от това правило се явяват някои специфични адвокатски услуги, но те са оставени извън полезрението на настоящото изложение, доколкото не са съществени за определянето на минимумите като цяло.

Не така стои въпросът с обезпечаването на технически персонал. Широко възприеман през годините като лукс, с въвеждането на множество приложими за адвокатската професия регулации през последните години, този разход стана абсолютно задължителен. За да упражнява необезпокоявано и с нужното внимание своята професия, а в резултат – и да предлага качествени адвокатски услуги, адвокатът задължително следва да обезпечи:

- постоянно присъствие в кантората си на лице, което да осигурява техническата работа в кантората, посрещането на клиенти, получаването и предаване на документи, както от съдилищата, така и от администрацията и клиентите на адвоката, извършване на справки, осигуряване на постоянен контакт с кантората в часовете от работното време. Това е особено наложително с оглед на обстоятелството, че адвокатът, поради естеството на работата си, често се намира в съда, а клиентът му същевременно има право на достъп до своите файлове, документи и данни. Клиентът има и право на среща с адвоката си. Тези му права биха били осуетени, ако адвокатът не е достъпен по телефон (в случай, че е ангажиран в съдебно заседание, например) и не може да бъде намерен от клиента в кантората си в работно време, а там няма лице, което да е запознато с графика на адвоката и да укаже на клиента подходящ час за среща с адвоката му. Споделянето на графика на адвоката с клиентите му или даването на публичен достъп до този график, при действието на Общия регламент за защита на данните (*Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО*) би съставлявало нарушение. Спазването на определени часове, в които адвокатът да обяви, че ще е в кантората си, е невъзможно, с оглед липсата на задължение за съблюдаването им от страна на съдилищата. Ето защо, при отсъствие на секретар, деловодител или сътрудник, който да обезпечи присъствие в кантората на адвоката, клиентите на последния ще бъдат лишени от елементарен достъп до данните и документите си, а така също и до самия адвокат.

- въпреки, че болшинството от дейностите, вменени от споменатия по-горе Регламент като задължение на адвоката, в качеството му на администратор на лични данни, следва да се осъществяват от самия адвокат, те неизменно са свързани с технически дейности, които не са стриктно правни. Регламентът предвижда редица задължения, свързани най-общо казано с поддържането на деловодната система и архив (такова задължение адвокатът има и съгласно чл.47 от Закона за адвокатурата), следене за срокове за унищожаване на данните и самото им унищожаване, което следва да бъде удостоверено чрез съставяне на съответните протоколи. И ако адвокатът следва сам да уведомява клиента си относно целите и средствата на обработването на лични данни и правата на субекта на данните, и въобще да осъществява специфичните дейности, предвидени от Регламента за администратора на данните, то е немислимо да се очаква техническата част от поставените от Регламента изисквания, като унищожаване на данните на хартиен и магнитен носител, протоколиране на унищожаването, следене за срокове на съхранение и др. отново да се извършват от самия адвокат;

- по аналогичен начин стои въпросът със спазването на изискванията на Закона за мерките срещу изпирането на пари. При все, че адвокатът, в качеството си на задължено лице по см.на чл.4 от този закон следва сам да премине през първоначално и

продължаващо обучение и сам да извършва комплексна проверка на клиентите и оценка на риска, генерираните от тази дейност документи следва да бъдат подвързани, въведени в деловодната система на адвоката и надлежно съхранени (с оглед доказване извършването на комплексната проверка пред органите на ДАНС в случай на нужда), която дейност е изцяло административна, а не правна, и извършването ѝ от самия адвокат би го ангажирало в степен позволяваща му да предоставя качествени адвокатски услуги на достъпни цени;

Ето защо, при все че няма пречка горните дейности да се извършват лично от адвоката, не е мислимо да се вярва, че същият ще е концентриран и отдаден изцяло на правния аспект от упражняването на професията си, докато е ангажиран с допълнителни деловодни, технически и административни въпроси. По тази причина, считаме, че за постигането на минимално качество на адвокатската услуга е задължително тя да се осъществява при наличието на поне един служител, който да подпомага адвоката при извършване на изброените по-горе технически и административни дейности. Ако този служител е нает на минималната работна заплата (а при такава заплата в големите градове е невъзможно да се осигури служител за извършване на посочените дейности), то разходът за работодателя би бил в размер на 665.95 лв. (данните са от <https://www.kik-info.com/kalkulatori/razhodi-za-rabotodatelia.php> и са показани в Приложение №4).

Отделно от това, за да се обезпечи както работата на адвоката, така и на служителя му, адвокатът следва да ангажира служба по трудова медицина, да осигури съответните замервания на фактори на работната среда, профилактични прегледи, предпазни средства за работа с компютър и пр., изискуеми за гарантиране на безопасните условия на труд, както и приложението на всички останали нормативни изисквания по Кодекса на труда и Закона за здравословни и безопасни условия на труд. Изложеното отново е свързано с разходи, които следва да бъдат включени в себестойността на качествената адвокатска услуга. Такава освен всичко друго, не може да се предостави, ако адвокатът и неговият служител не разполагат с необходимата техника и лице, което да я обслужва, както и ако за надлежното осчетоводяване на всички посочени до тук разходи и заплащането на дължимите данъци и осигуровки не се грижи нает от адвоката счетоводител.

Съгласно чл.50 от Закона за адвокатурата, адвокатът се застрахова за времето на своята професионална дейност за вредите, които могат да настъпят вследствие на виновно неизпълнение на неговите задължения. Тази застраховка е обвързана с приходите от дейността на адвоката. При минимален годишен размер на приходите от 60000 лв., необходимата на адвоката полица не би могла да осигурява общ лимит на отговорност за едно събитие по-малък от 30000 лв. и 60000 лв. в агрегат. Годишната стойност на такава полица е в размер на 84 лв.⁵, което извежда месечна стойност от 7 лв. Тук няма да се спираме подробно на противоречието между Закона за адвокатурата и Кодекса за застраховането във връзка с минималните размери на застрахователните суми по полици „Професионална отговорност“ на адвокати. Отбелязваме го единствено с оглед на това, че евентуално прилагане на предвидените в КЗ минимални застрахователни суми би довело до значително покачване на необходимия минимален

⁵ Данните са на ДЗИ.

разход за застраховане на адвоката, което той е длъжен да направи, за да подsigури всички аспекти на качествената адвокатска услуга.

Примерни изчисления, основани на горното, са показани в таблицата, включена като Приложение №5 към настоящото становище.

С оглед на изложеното, можем да препоръчаме на Висшия адвокатски съвет да не се ограничава с посочените тук анализи и данни, а за обезпечаване продуктивността на евентуални бъдещи дискусии и предложения за правна уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения, да събере информацията относно размера на разходите на адвокатите за упражняване на дейността им в различните региони от страната и да изведе осреднени стойности на същите.

Нашите изчисления показваха, че за да се гарантира независимост на адвоката и минимално качество на предоставяната от него услуга, при спазване на всички приложими регулации, които го гарантират, адвокатът трябва да има минимален месечен доход в размер на 5195.30 лв. Този доход ще му осигури покриване на посочените по-горе разходи, плащане на свързаните с дейността данъци и осигуровки и получаване на чист месечен доход от 2307.60 лв. лв., какъвто получава съдията на най-ниската съдийска длъжност. Всякакъв минимум, който не гарантира получаването от страна на адвоката на посочената сума, би повлиял или на независимостта на адвокатите или би ги стимулирал да се въздържат от разходи, явяващи се задължителни за предоставянето на качествена услуга и така би обусловил понижаване на качеството ѝ в ущърб на потребителя.

Преценката кои адвокатски услуги и в какъв обем да формират този доход е невъзможна, а и ненужна. Препоръчваме на Висшия адвокатски съвет да изостави (доколкото това ще зависи от него) възприемания до сега подход при определяне на минимални размери на адвокатските възнаграждения чрез определянето на хонорар за определен вид дело или услуга на базата на материалния интерес. Този подход неминуемо ще доведе до загубване на изведените по-горе зависимости между размера на разхода, необходим за предоставяне на качествена услуга и чистия доход гарантиращ адвокатската независимост от една страна, и минималния размер на възнаграждението от друга. Ето защо, според нас най-удачен би бил подходът по възприемане на минимална почасова ставка и обвързването на минималните размери на адвокатските възнаграждения с времето, необходимо за осигуряване на качествена защита по определен вид дело. Начинът, по който да става това е подробно разгледан в Раздели II и III на настоящото изложение.

Що се отнася до извеждането на конкретен минимум за ангажирането на един час от времето на адвоката, то същият сме извели на базата на получените по-горе 5195.30 лв. месечно или 62343.60 лв. годишно и при отчитане на следните критерии:

- нормалната заетост на адвоката в рамките на един работен ден не би могла да превишава 8 часа, тъй като противното би застрашило здравето му и би го поставило в неравнопоставено положение спрямо лицата, осъществяващи дейност по трудово или служебно правоотношение;

- доколкото минимално гарантирания редовен платен годишен отпуск на съдията е 30 работни дни в годината (чл.330 ЗСВ), и доколкото нивата на стрес и необходимост от възстановяване при съдии и адвокати са идентични, то няма основание да се счита,

че на адвоката се полага по-малък размер на минимална годишна почивка. По тази причина, при определяне на средния минимален дневен приход на адвоката, броят на работни дни за 2019г. е намален с въпросните 30 дни, през които следва да се гарантира неговата почивка;

- на следващо място, с оглед задължението на адвоката да повишава своята квалификация, 5 дни годишно са заделени за посещения на семинари, обучения и др.под. като въпросното време е счетено за минимално необходимото, което адвокатът следва да посвети на повишаване на квалификацията си, за да е изпълнил това си задължение по Закона за адвокатурата;

- адвокатът също така, за да упражнява професията си, е ангажиран с редица чисто административни дейности – наемане на персонал, сключване на договори със служба по трудова медицина, застрахователни договори, договори с доставчици на телефонни и интернет услуги, договори за почистване на кантората, за счетоводно обслужване и други. Адвокатът също така прекарва време в комуникация с изпълнителите по тези договори, закупуване на необходимата за осъществяване на професията му техника, подготовка на счетоводните документи от адвокатската дейност, които да бъдат предоставени на счетоводителя, комуникация с данъчните органи и много други. Това време отново спада изцяло към осъществяваната от адвоката административна дейност и то не може да бъде в обем по-малък от 10 часа месечно или 120 часа годишно и същевременно от адвоката да се очаква да предоставя качествена адвокатска услуга на клиентите си и да спазва всички установени за професията нормативни изисквания. Това се равнява на 15 дена в годината, ангажирани изцяло с административни дейности, които следва да бъдат приспаднати при определяне на минималната часова ставка, дължима на адвоката за оказваните от него услуги.⁶

⁶ Такъв подход е възприет и в разгледания подробно по-долу в Раздел II на становището Експертен доклад „Механизъм за оценка на работната натовареност в съдебната система: резултати от емпирично изследване на натовареността на съдиите в България“ (стр.26). В посочения доклад е прието, че времето, необходимо за обучение (собствена квалификация) на съдиите, което следва да се приспадне от общото работно време, за да се получи общото разполагаемо време за разглеждане и решаване на дела, е 10 дни в годината. В настоящото становище приемаме, че за квалификация на адвоката са необходими два пъти по-малко часове, не защото неговата квалификация е по-малко важна от тази на съдията, а защото с оглед на специфичните разлики между работата на съдията и дейността на адвоката като свободна професия, последният има в много по-голяма степен възможност да ограничи практиката си до определени отрасли на правото и да насочи обучението и квалификацията си само към тях. Съдиите, особено в малките районни съдилища, са лишени от такава възможност и обикновено се налага да разглеждат дела, попадащи в обхвата на множество различни правни отрасли. Поради това е разбираемо те да се нуждаят от двойно повече време за обучение и квалификация, което да осигури по-добрата им работа във всички тези отрасли, в които следва да работят, докато адвокатът вместо това би могъл просто да изключи някои от тях от практиката си.

Отново поради специфичните разлики между упражняваната от съдиите и от адвокатите дейност, времето предвидено за „други дейности, които не са част от правораздавателния процес, но изискват заетост“ на съответния професионалист е различно. Докладът предвижда 5 дена в годината за ангажираност на съдията с чисто административни въпроси, докато настоящото становище заделя за адвоката три пъти повече. Това е така, защото адвокатът упражнява свободна професия, която изисква от него да организира сам дейността си, а това изисква много повече време за чисто „административни дейности“.

И на последно място, въпреки, че и адвокатът също като съдията извършва „работа като учител“ – т.3 от таблицата на стр.26 от Доклада (чл.20, ал.6, предл.посл. от Закона за адвокатурата отн.

Така, горните изчисления, формират минимално почасово възнаграждение на адвоката в размер на **39.16 лв.** Отнесено към размера на определеното по реда на чл.218, ал.2 от Закона за съдебната власт основно месечно възнаграждение за най-ниската съдийска длъжност (удвоената средномесечна заплата на заетите лица в бюджетната сфера съгласно данните на Националния статистически институт), това означава, че за да предоставя качествени адвокатски услуги, адвокатът следва да получава минимално **възнаграждение на час** в размер не-по нисък от **1.527% от нормативно определения размер на основното месечно възнаграждение за най-ниската съдийска длъжност.**

2.5.2. Стремежът за постигане на целта:

Въпреки гореизложеното и колкото и обосновано да се явява определянето на минимална ставка за адвокатския труд, така приетата правна уредба ще гарантира постигането на преследваната легитимна цел (качествена услуга за потребителя) само ако действително е израз на стремежа да се постигне тази цел по последователен и систематичен начин.

Наличието на други доставчици на предлаганите от адвокатите услуги, за които не съществуват задълженията за прилагане на минимални тарифи, нито задължения за спазване на останалите приложими спрямо адвокатите регулации, категорично не свидетелства за нужната последователност от страна на Република България.

Отделен е въпросът, че е немислимо да говорим за гарантиране на минимално качество на адвокатската услуга, чрез прилагане на горните изчисления и методи, докато същата услуга може да бъде предоставяна от лица, които не притежават нужното образование, не носят професионална отговорност и не се подчиняват на регулациите, присъщи за адвокатската професия.

В този смисъл определянето на минимални размери на адвокатските възнаграждения е неразривно свързано с дефинирането на т.нар. „изключителна адвокатска дейност“, за което се говори през последните години.

Даваме си ясна сметка за обстоятелството, че „изваждането“ на редица услуги от списъка със „запазените“ само за адвокати, е целенасочена и стриктно следвана от Европейския съюз политика, която отново се аргументира с правото на потребителите да получат дадена услуга при възможно най-добра цена. Срещу това право обикновено стои публичното задължение на държавите и институциите да създават системи и ресурси, улесняващи достъпа на потребителя до съответните услуги (он-лайн платформи и регистри, предоставяне на съдебни и административни услуги чрез бланки и формуляри и др.). Въпреки принципните ни възражения срещу състоятелността на тази политика, за целите на настоящото изложение същите се

младшите адвокати), то за същата на адвоката се следва възнаграждение (разпределено в случая между него и младшия-адвокат), поради което тази дейност не е взета предвид при определяне общото разполагаемо време на адвоката. Не са отчетени и задълженията на адвоката при провеждане на стажовете на стажант-юристите (вж. Наредба № 2 от 23.09.2002 г. за придобиване на юридическа правоспособност и Наредба № 1 от 1 февруари 2019 г. за придобиване на юридическа правоспособност, в сила от 1 януари 2020 г.), въпреки, че за тази си дейност адвокатът не получава отделно възнаграждение. Това е така, защото нормативната уредба дава на адвоката право на избор дали да се ангажира с тези дейности или не.

явяват ирелевантни, затова ще се задоволим просто да констатираме фактите и да изградим предложенията си въз основа на тях.

Във всички случаи, отчитайки горното, подходът по лишаване на други пазарни оператори от правото да предоставят услуги, възприемани преди години за типично адвокатски, би бил неоправдан. Тъкмо в обратната посока е налаганата от европейското право тенденция и тази тенденция следва да бъде отчетена. Ето защо, услуги по съставяне на договори, предоставяне на консултации, учредяване, регистриране и вписване на промени в съответния регистър на юридически лица, текуща правна помощ и др. вече не могат да бъдат третираны като „изключителна адвокатска дейност“ и спрямо тях приемането и прилагането на минимални размери на адвокатските възнаграждения не само би обусловило липса на разглеждания тук критерий за съответствие на тарифите с конкурентното право, но и на самостоятелно основание би ограничило конкуренцията. Това е така, защото обвързани от спазването на определени минимума, адвокатите не биха могли да предложат цена, конкурентна на тази, предлагана от другите пазарни доставчици на същите услуги, които не са обвързани от минимума – счетоводители, нотариуси, консултанти. Наред с това, логично е да се предположи, че при равни други условия, услуги като съставяне на договор, предоставяне на консултации, учредяване, регистриране и вписване на юридическо лице, биха били предоставени много по-качествено от адвокат. Причина за това е фактът, че докато процесуалното представителство остава запазено за адвоката, именно той познава в много по-голяма степен последиците от несъблюдаването на определени изисквания или допускането на определени пропуски, които оказват влияние в случаите на последващ съдебен спор. Нито счетоводителят, нито брокерът на недвижими имоти, нито консултантът, които не разполагат със съответните наблюдения на пренасянето на правоотношенията в полето на съдебния процес, биха могли да предоставят качество на услугата, съпоставимо с това на адвоката.

Отчитайки горното, при въвеждане на минимални размери на адвокатските възнаграждения за услуги, които могат да се извършват и от лица, които нямат качеството на адвокати, потребителят ще бъде по-скоро лишен от достъпа до качествена услуга на съпоставима цена, отколкото обратното.

В обобщение на гореизложеното, считаме, първо: че с оглед тенденциите в развитието на правото, „резервирането“ за адвокатите на каквито и да било услуги извън процесуалното представителство е невъзможно, и второ: когато на пазара на „нерезервираните“, макар и типично предоставяни и от адвокати услуги оперират лица, които нямат качеството адвокат и не са подчинени на същите регулации, въвеждането на минимални размери на възнагражденията за тези услуги, приложими за адвокатите, по-скоро ще увреди потребителя, като изхвърли от пазара на тези услуги именно адвокатите, които са в състояние да ги предоставят на много по-високо качество от останалите доставчици на същите услуги.

Ето защо считаме, че минимални размери на адвокатските възнаграждения следва да се приемат само по отношение на услугите, пряко свързани с процесуално представителство.

2.5.3. Гаранции, позволяващи осигуряването на качество.

Както вече споменахме, според СЕС, минималните тарифи не могат да бъдат годни за постигане на дадена цел, ако упражняването на услугите, които са подчинени на тези тарифи, не е самото то съпътствано от минимални гаранции, позволяващи да се осигури качеството на посочените услуги (Решение на Съда (четвърти състав) от 4 юли 2019 година, дело C-377/17, ECLI:EU:C:2019:562, т.92).

Отделен е въпросът, че когато се въвеждат минимума, задължителни за спазване от всички доставчици на даден пазар, те нямат отрицателен ефект върху конкуренцията на този пазар, само когато доставчиците са поставени при равни условия.

В тази връзка следва да се отбележи, че контролът по изпълнение на някои от задълженията на адвоката, или изцяло липсва или не се упражнява ефективно от органите на адвокатурата.

Така например, въпреки изискването за поддържане на кантора и специалните правила на ГПК за връчване на адвокат, през последните години се наблюдава изключително затруднено призоваване на адвокати по дела, свързано именно с липсата на кантора в района на адвокатската колегия, чийто член е адвокатът. За сравнение, може да бъде отбелязана немската правна уредба, която освен всичко друго задължава адвоката и да наеме нарочно лице, което да натовари с получаването на съобщения. Посоченото се явява важен елемент от участието на адвоката в администрирането на правосъдието, във връзка с получаването на книжа от съда, и не може да бъде допуснато. Въпреки това, органите на адвокатските колегии не считат извършването на проверки за спазване на това изискване (задължителни във Федерална Република Германия) за необходимо. Поради изложеното, задължението за поддържане на кантора, непридружавано от съответните правила за контрол за спазването му, остава лишено от смисъл.

Липсва и механизъм за контрол за спазване на изискването за обезпечаване на задължителна застраховка „Професионална отговорност“ – предоставяне на копие от полицата в съответната колегия и заверка на адвокатската карта само след предоставянето му, създаването на публичен регистър на полиците „Професионална отговорност“ на адвокати и др.под.

Ето защо, Висшият адвокатски съвет следва да настоява за изработване на механизъм за въвеждане на способности за ефективен контрол за спазване изискванията на Закона за адвокатурата от страна на адвоката, доколкото именно те гарантират качеството на адвокатската услуга, което минимумът претендира да защитава. При липсата на съответните гаранции за качество, въвеждането на минимални тарифи се явява в нарушение на съюзното право.

II. Определяне на минималния размер на адвокатското възнаграждение по конкретни видове дела:

2.1. Брой часове на ангажираност на адвоката с едно дело, с оглед гарантиране качеството на предоставяната от него услуга.

Както установихме, в Раздел I от настоящото становище, за да изпълняват минимумите ролята на гарант за качество на услугата (условие, задължително за тяхното съществуване), в това число и за да бъде в достатъчна степен гарантирана

независимостта на адвоката, последният трябва да получава на час възнаграждение от най-малко 39,16 лв. или 1.527% от нормативно определения размер на основното месечно възнаграждение за най-ниската съдийска длъжност.

В такъв случай, за определяне на минимално дължимото възнаграждение за конкретен вид дело, следва се прецени какъв е броят часове, през които адвокатът следва да е ангажиран с работа по това дело, за да бъде предоставената от него услуга достатъчно качествена.

В тази връзка отново е извършена съпоставка с работата на съдията. За целта сме използвали публикувания на страницата на Висшия съдебен съвет и приет с решение на ВСС Експертен доклад „Механизъм за оценка на работната натовареност в съдебната система: резултати от емпирично изследване на натовареността на съдиите в България“, разработен в изпълнение на Цел 4 на Предефиниран проект №2 „Подкрепа за Висшия съдебен съвет, свързан с изграждането на капацитет и подобряване на ефективността на съдебната система“ по проектна програма 31 „Повишаване на капацитета и изграждане на сътрудничество в съдебната система“ на Норвежкия финансов механизъм (http://www.vss.justice.bg/root/f/b/15-12-2015_2.pdf) – в настоящото становище само „Доклада“.

В действителност, времето, необходимо на един адвокат за работа по дадено дело е в по-голям обем от времето, необходимо на един съдия за работа по същото дело. Това е така, защото адвокатът, освен с всички други дейности, в пълна степен съпоставими с извършваните от съдията, е натоварен с една допълнителна, която не е присъща за съдийската професия, но ангажира сериозен времеви ресурс. Тя е свързана с изпълнение на задължението на адвоката по всяко време на висящност на процеса (и още преди започването му) да разяснява различни аспекти от него на своя клиент. Тази дейност, в зависимост от интелектуалното равнище и познания на клиента, би могла да отнеме значително време, което не е приложимо при преценка натовареността на съдията със същото по вид дело. Същевременно, не може да се отрече фактът, че клиентът има пълното право да получи съответната информация и разяснения от адвоката си и то в достъпен за него вид, по причина, че тя му е необходима с оглед вземането на информирано решение относно начина и средствата за упражняване на неговите права. Въпреки това, за целите на настоящото становище, този фактор не е разглеждан самостоятелно, а е отчетен единствено при избора на конкретните сравнителни параметри от дейността на съдията, изведени в цитирания Доклад (средни претеглени времеви стойности за разглеждане по групи дела или времеви стойности за разглеждане на обичайни дела от съответната група).

Съобразявайки горното, съгласно Доклада (стр.31 и следващите), средното време необходимо за:

- производството по един облигационен иск за вземане, произтичащо от търговска сделка, е 16,4 часа на първа инстанция (когато първата инстанция е Районен съд) и 18,7 часа за въззивна инстанция. В случаите, когато първа инстанция се явява Окръжен съд, времето за производството ще е в обем от 31,8 часа за първа и 39,5 за втора инстанция. На тази база, минималното адвокатско възнаграждение за производство, подсъдно на Районен съд като първа инстанция, получено чрез умножаване на броя часове по изведената по-горе часова ставка от 39.16 лв. на час, би било в размер на 642.22 лв. за

първа и 732.29 лв. за втора инстанция, а за производство, подсъдно на Окръжен съд като първа инстанция – 1245.29 лв. за първа и 1546.82 лв. за въззивна инстанция, без отчитане фактора материален интерес. Този фактор непременно следва да се бъде отчетен и добавен към минималния размер на адвокатското възнаграждение (без да го формира изцяло, който подход е отречен като неправилен), но тъй като въпросът ще бъде подробно разгледан отделно по-долу, посочените тук цифри не го включват.

- Часовете необходими за разглеждане на едно типично вещно дело, са определени в Доклада както следва: 17,2 часа за първа и 24,8 часа за втора инстанция, когато първоинстанционният съд е Районен и 32,5 часа за първа и 32,5 часа за втора инстанция, когато Окръжен съд се явява първа инстанция. В този случай и отново без отчитане на фактора, свързан с материалния интерес, минималното възнаграждение за ангажиране на адвокат би се определило в размери: 673.55 лв. за първа инстанция, когато тя е Районен съд и 971.17 лв. за въззивна инстанция; и 1272.70 лв. на инстанция, когато делото се разглежда от Окръжен съд като първа и Апелативен съд – като въззивна инстанция.
- Минималните възнаграждения по дела, свързани с облигационни искиове, основани на договори /искове за реално изпълнение, разваляне, нищожност, унищожаемост, сключване на окончателен договор и др./ биха били в размери от порядъка на 493.42 лв. за първа и 751.87 лв. за въззивна, респ. 1190.46 лв. за първа и 1585.98 лв. за въззивна инстанция;
- Минималните възнаграждения за дела по облигационни искиове, произтичащи от неоснователно обогатяване и гестия – 657.89 лв. за първа и 591.32 лв. за втора инстанция, респ. 1049.49 лв. за първа и 1331.44 лв. за втора инстанция;
- Минималните възнаграждения за искиове за издръжка – 407.26 лв. за първа и 450.34 лв. за втора инстанция;
- Минималните възнаграждения за искиове по Закона за защита срещу домашното насилие – 485.58 лв. за първа и 509.08 лв. за въззивна инстанция;
- Минималното възнаграждение по дела за средна и тежка телесна повреда (средно необходими 14,8 часа на първа и 14,6 часа на втора инстанция) - 579.57 лв. за първа и 571.74 лв. за втора инстанция;
- Минималното възнаграждение по дело за убийство – 2529.74 лв. за първа и 2271.28 лв. за втора инстанция;
- Минималното възнаграждение по дело за документна измама – 1879.68 лв. за първа и 1597.73 лв. за втора инстанция;
- Минималното възнаграждение по дела за кражба – 1390.18 лв. за първа и 1362.77 лв. за втора инстанция и т.н.

Ползвайки данните от Доклада, които дават подробна информация за средните претеглени времеви стойности по групи и видове дела в различните съдилища (таблиците на стр. от 31 до 45 от Доклада) и изведената в Раздел I от настоящото становище часова ставка, можем лесно да получим минималните възнаграждения, които следва да се гарантират на адвоката за едно дело от съответната група/вид, с цел да се обезпечи минимален стандарт на качество на адвокатската услуга.

Както посочихме по-горе, за целите на настоящото считаме за приложима именно средната претеглена стойност, а не средното време за разглеждане на обичайни

дела от съответната група и дела с усложнения от съответната група, по следните съображения:

На първо място, адвокатското възнаграждение се определя и дължи авансово. Това означава, че към момента на определянето му, адвокатът не е в състояние да прецени дали делото ще спада към обичайните дела от групата или ще прояви усложнения. Второ, както вече посочихме, в допълнение на часовете, необходими на един съдия за разглеждане на делото, дори при обичайно дело от съответната група (без усложнения), адвокатът ще е длъжен да отдели време за консултиране на клиента, което няма да е приложимо за съдията.

Следва да се има предвид, че изложеният по-горе подход и съдържащата се в Доклада информация дават ясни и предварително установени критерии при преценка на правната и фактическа сложност на делата. Така например, като фактори, свидетелстващи за необходимост от повече време за разглеждане на едно дело и поради това – определящи го като такова с по-висока правна и фактическа сложност, са възприети: обемът на страници по делото, броят на страните по делото, брой свидетели и др.

2.2. Факторът материален интерес:

Адвокатът носи отговорност за вредите, които могат да настъпят вследствие на виновно неизпълнение на неговите задължения (чл.51 от Закона за адвокатурата). Съгласно чл.50, ал.1 от Закона за адвокатурата той е длъжен за времето на своята професионална дейност да застрахова тази си отговорност. Въпросната отговорност на адвоката има материално изражение и то не се измерва само и единствено със стойността на застраховката „Професионална отговорност“. Действително, последната дава представа за пряката корелация между материалния интерес на предмета на спора по едно дело, и стойността на риска, оценен от застрахователя, но далеч не е единственият критерий, който следва да бъде отчетен. При определяне на материалното изражение на професионалната отговорност на адвоката, сметка трябва да се държи първо, за обстоятелството, че той отговаря лично и с цялото си имущество за причинените на клиента вреди; второ, за обстоятелството, че отговорността му не е ограничена и докато размерът на хонорара може да е няколко хиляди лева, адвокатът да отговаря до размера на стотици хиляди с оглед защита на материалния интерес. На следващо място, добре е да бъде отчетено и обстоятелството, че в случай на опит за ангажиране на тази отговорност, адвокатът ще следва да вложи времеви и материален ресурс, за да се защити.

При това положение, и въпреки че в минималната часова ставка вече включихме определена минимална стойност на застраховка „Професионална отговорност“ на адвоката, така предвидената цифра не представлява адекватно изражение на материалната оценка на отговорността на адвоката. Отчитайки горните фактори, считаме, че задължително към изведените в предходната точка минимални размери на адвокатските възнаграждения следва да се добави и коефициент за отговорност на адвоката, явяващ се процент от материалния интерес. Считаме, че добавянето към посочените по-горе минимални размери на адвокатските възнаграждения на 2,5% от материалния интерес, предмет на спора, но не по-малко от 25 лв. би било в състояние да постигне справедлив минимум, който да играе ролята на гарант за качеството на адвокатската услуга, включващо и защитата на ползвателя ѝ в случай на

професионална небрежност или виновно поведение от страна на адвоката – доставчик на тази услуга.

III. Предложения за изменение на нормативната уредба, касаеща минималните размери на адвокатските възнаграждения и начина на определянето им:

3.1. Критерии:

Въз основа на всичко изложено до тук, можем да твърдим, че приемането на минимални тарифи за адвокатските възнаграждения би било в съответствие с правото на Европейския съюз и не би накърнявало правата нито на потребителите, нито на адвокатите, нито на останалите доставчици на услуги, обичайно предлагани от адвокати, когато **определянето на минимални ставки се осъществи при спазване на всеки един от следните КРИТЕРИИ:**

- 1.1. Минимални размери на адвокатски възнаграждения се установяват само за услуги, които могат да бъдат предоставяни единствено и само от адвокати или чието предоставяне от неадвокати се допуска по изключение, в предварително определени и изчерпателно посочени от законодателството случаи;
- 1.2. Минималните размери на адвокатските възнаграждения следва да са определени по такъв начин, че да гарантират еквивалентност между чистото минимално възнаграждение, получавано от адвоката за единица време и чистото минимално възнаграждение, получавано от съдия за същата единица време.
- 1.3. Минималните размери на адвокатските възнаграждения следва да са определени по такъв начин, че да държат сметка за най-малкия обем от задължителни разходи за качествено осъществяване на услугата при спазване на всички нормативни изисквания, установени за адвокатската дейност;
- 1.4. Минималните размери на адвокатските възнаграждения следва да са определени по такъв начин, че да гарантират, че времето, необходимо на адвоката за работа по конкретен вид дело, няма да е по-малко от времето, необходимо на съдия за разглеждане и решаване на дело от същия вид и със същата степен на сложност;
- 1.5. Минималните размери на адвокатските възнаграждения по конкретен вид дела следва да са определени по такъв начин, че да обезпечават адекватно минимално възнаграждение за такова дело от дадения вид, което не се отличава с висока сложност или специфични особености;

Посочените критерии в пълна степен отчитат не само интересите на адвокатите, но и интересите на другите заинтересовани оператори на пазара, а така също и на потребителите на адвокатски услуги.

Отчитането на интереса на получателите на адвокатски услуги, безспорно следва от всеки един от така изброените критерии. Това е така, защото получаването на качествени адвокатски услуги и задържането на пазара на тези услуги на доставчици, които обезпечават нужното качество е от съществено значение за потребителя,

доколкото това качество неизменно е свързано с гарантирането на основни негови права и свободи.

Отчетен е интересът на останалите заинтересовани оператори, доколкото основаните на тези критерии минимума, засягат само и единствено услугите по предоставяне на процесуално представителство, а посочените услуги не могат да бъдат извършвани от други доставчици.

Отчетен е и интересът на адвокатите, доколкото премахването на минимумите за неизключителните адвокатски дейности всъщност ще допусне адвокатите до участие на пазара на услуги като изготвяне на договори, регистрации на юридически лица и др.под., от който пазар адвокатите бяха отстранени именно поради сега действащата незаконосъобразна уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения. Доколкото адвокатите са в състояние да предложат много по-високо качество на тези услуги от останалите оператори на същия пазар, отпадането на минимумите би ги направило конкурентноспособни и така освен в интерес на самите адвокати, би се явявало в интерес и на потребителите, които вече ще са в състояние да получат същата услуга на същата цена, но на много по-добро качество от съществуващото до момента и предлагано от различните други оператори на този пазар (счетоводители, брокери, консултанти, нотариуси и др.).

Прилагането на горните критерии ще обуслови приемането на минимума, които да са съобразени със съюзното право. Както видяхме по-горе, според СЕС тези критерии трябва да бъдат определени със закон и да удовлетворяват изискванията на цитираната в Раздел I Директива 2006/123/ЕО, ето защо предлагаме следното изменение на чл.36 от Закона за адвокатурата:

Чл. 36. (1) Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз има право на възнаграждение за своя труд. Размерът на възнаграждението се определя в договор между адвоката или адвоката от Европейския съюз и клиента и зависи от фактичестката и правна сложност на възложената работа, отнетото време, материалния интерес и себестойността на адвокатската услуга. Този размер трябва да бъде справедлив и обоснован и не може да бъде по-нисък от определения по реда на настоящия закон минимален размер на възнаграждението за съответния вид работа.

(2) Определянето на минимални размери на адвокатските възнаграждения следва да се извършва при съблюдаване на принципите на недискриминация (пряка или непряка) на основата на националност; необходимост: съществуването на минимални размери на адвокатските възнаграждения трябва да е оправдано от наложителни причини, целящи защита на обществен интерес; и пропорционалност: съществуването им трябва да е подходящо за постигане на преследваните цели, без да надхвърля необходимото за постигането им.

(3) Определянето на минимални размери на адвокатските възнаграждения следва да се извършва при зачитане на следните критерии:

1. Минимални размери на адвокатски възнаграждения се установяват само за услуги, които могат да бъдат предоставяни единствено и само от адвокати или чието предоставяне от неадвокати се допуска по изключение, в предварително определени и изчерпателно посочени от законодателството случаи;

2. Минималните размери на адвокатските възнаграждения следва да са определени по такъв начин, че да гарантират еквивалентност между чистото минимално възнаграждение, получавано от адвоката за единица време и чистото минимално възнаграждение, получавано от съдия за същата единица време.
3. Минималните размери на адвокатските възнаграждения следва да са определени по такъв начин, че да държат сметка за най-малкия обем от задължителни разходи за качествено осъществяване на услугата при спазване на всички нормативни изисквания, установени за адвокатската дейност;
4. Минималните размери на адвокатските възнаграждения следва да са определени по такъв начин, че да гарантират, че времето, необходимо на адвоката за работа по конкретен вид дело, няма да е по-малко от времето, необходимо на съдия за разглеждане и решаване на дело от същия вид и със същата степен на сложност;
5. Минималните размери на адвокатските възнаграждения по конкретен вид дела следва да са определени по такъв начин, че да обезпечават адекватно минимално възнаграждение за такова дело от дадения вид, което не се отличава с висока сложност или специфични особености;

(4) /вж.по-долу/

(5) Договорът между адвокат или адвокат от Европейския съюз и клиент може да бъде както писмен така и устен. При липса на писмен договор или друг документ, установяващ размера на договореното възнаграждение, адвокатът има право на възнаграждение в размер на минималното, определено по реда на този закон.

(6) Възнаграждението може да се уговори почасово, в абсолютна сума и/или процент върху определен интерес, както и с оглед изхода на делото (резултативен хонорар), с изключение на възнаграждението за защита по наказателни дела и по граждански дела с нематериален интерес. При представяне на доказателства за договорен с клиента резултативен хонорар, съдът присъжда последния (или съответната неплатена част от него) в полза на адвоката, отчитайки изхода на спора и условията, при които е договорен резултативния хонорар.

(7) Възнаграждението на адвоката се дължи авансово, ако не е уговорено друго. При неплащане на падежа адвокатът може да преустанови извършването на адвокатската услуга, без да носи отговорност за претърпените от клиента вреди (поради пропуснат срок, изтекла давност и др.). Прекратяването на договора за правна услуга с клиента, независимо от причините за това, прекратява и учредената в полза на адвоката представителна власт.

3.2. Орган, който да определя минималните размери на адвокатските възнаграждения.

При залагане на горните критерии за отчитане на обществения интерес в самия Закон за адвокатурата, остана само едно от посочените от СЕС условия за законосъобразност на минимумите, което следва да се удовлетвори. Според Съда трябва да се гарантира, че при определяне на минималните размери на адвокатските възнаграждения, органът, който ги определя, отчита не само интересите на адвокатите, но и на другите заинтересовани оператори на пазара и на потребителите на адвокатски услуги. Единственият начин, по който СЕС счита, че може да стане това е като се

установи механизъм за ефективен контрол и правомощия на държавата за вземане на решения като последна инстанция.

В тази връзка, всяка уредба даваща право на Висшия адвокатски съвет, както до сега, да определя минимални размери на адвокатските възнаграждения, дори при наличието на ясно разписани в закона критерии, би се явявала в противоречие с европейското право.

Ето защо, считаме, че определянето на конкретните минимални размери на адвокатските възнаграждения следва да се извърши със самия закон и в тази връзка предлагаме следната редакция на чл.36, ал.4 от Закона за адвокатурата:

(4) Минималният размер на адвокатското възнаграждение по конкретно дело се определя като произведение на минимална часова ставка в размер на 1.527% от нормативно определения размер на основното месечно възнаграждение за най-ниската съдийска длъжност и броя часове, необходими на адвоката за работа по делото. Този брой се равнява на посочената в Приложение №1 към закона средна претеглена времева стойност за съответния вид дело, като в случай, че в приложението липсват данни за конкретен вид дело, то минималното дължимо за него адвокатско възнаграждение се определя по аналогия.

Съдържанието на посоченото по-горе Приложение №1 към закона се явява частта от Доклада, обхващаща страници от 31 до 45, както бе подробно обяснено по-горе в настоящото становище, като целият Доклад е включен като Приложение №6 към становището.

Наред с предложените промени в чл.36 от Закона за адвокатурата, разбира се, следва да се отразят и съответните изменения в някои свързани текстове на Закона за адвокатурата – чл.38, ал.2 и чл.132, т.5 от ЗА.

3.3. Както посочихме по-горе в пунктове 2.4. и 2.5.2 на Раздел I, за да не се явяват минимумите самоцелни, те трябва да бъдат обвързани с минимални гаранции, позволяващи да се осигури качеството на адвокатските услуги, спрямо които тези минимални размери се прилагат. Ето защо, считаме за необходимо приемането и на следните промени в Закона за адвокатурата:

Добавяне на ал.6 в чл.50 от Закона за адвокатурата, със следното съдържание:

(6) Наличието на валидно сключена застраховка „Професионална отговорност“ и представянето на заверен от адвоката препис от полицата в съответната Адвокатска колегия, към която адвокатът е вписан е предпоставка за ежегодната заверка на адвокатската му карта.⁷

Изменение на ал.6 на чл.40 от Закона за адвокатурата, както следва:

(6) Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз е длъжен да има кантора в населеното място в района на адвокатската колегия, чийто член е адвокатът. Адресът на

⁷ Добре е при липса на воля за създаване на публичен регистър на полиците, да се предвиди поне механизъм за снабдяване на гражданите с преписи от тях при отправено искане за това до съответната адвокатска колегия.

кантората се заявява за вписване в адвокатския съвет, който извършва първоначална, последващи периодични – веднъж на всеки три години, или инцидентни проверки за достъпността на така посочения адрес и правото на адвоката да го ползва. Липсата на кантора е пречка за вписване на адвоката или основание за отписването му от регистъра на адвокатската колегия и Единния регистър на адвокатите при Висшия адвокатски съвет.

По горния начин ще се гарантира осигуряването на изпълнение на определен минимум от задължения на адвоката, чрез създаване на механизми за мониторинг и контрол по изпълнението им.

IV. Заключение:

Настоящото становище обхваща повечето основни въпроси на уредбата на минималните размери на адвокатските възнаграждения, но далеч не изчерпва всичко. Основната му цел е в този кратък обем да очертае в най-общи линии рамките на проблематиката, която следва да бъде отчетена при приемането на нормативна уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения.

Състоятелността на подхода за определяне на минимумите чрез норма време е подчертана и в разгледания тук Експертен доклад „*Механизъм за оценка на работната натовареност в съдебната система: резултати от емпирично изследване на натовареността на съдиите в България*“. В същия се посочва: „*В много области на обществения живот изследванията на т.нар. „бюджет на времето“ са доказали своята ефективност при оценката на необходимия времеви ресурс за реализацията на операции, дейности от разнороден професионален тип. Това е възможно, тъй като модерните общества не са открили други универсални измерители на професионалната дейност освен времето и парите (последните на изхода, като социална или корпоративна оценка на индивидуалния трудов принос).*“

Следва да се има предвид, че съгласно ал.7 на чл.15 от Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година относно услугите на вътрешния пазар държавите-членки следва да нотифицират Комисията за всички нови закони, подзаконови и административни разпоредби, които въвеждат минимални тарифи, заедно с основанията за тези изисквания. В рамките на период от три месеца след нотифицирането, Комисията разглежда съвместимостта на новите изисквания с правото на Общността и където това е уместно приема решение, с което изисква от съответната държава-членка да се въздържа от тяхното приемане или да ги отмени. Отмяната на наредбата за изменение и допълнение на Наредба №1 за минималните размери на адвокатските възнаграждения няма да може да бъде преодоляна по начин, който да заобиколи посоченото изискване за нотификация, независимо дали Висшият адвокатски съвет ще настоява да продължи да определя минимумите или ще предостави тази възможност на законодателя, както предлагаме тук.

Това означава, че всяка бъдеща уредба на минималните размери на адвокатските възнаграждения ще бъде преценявана на европейско ниво, поради което е добре да се приема само след задълбочен и пълен анализ на приложимите норми на европейското право, както и съответната практика на Съда.

Ето защо препоръчваме на Висшия адвокатски съвет, в случай че не разполага с нужната експертиза, да не предприема никакви действия, свързани с уредбата на минималните размери на адвокатските възнаграждения, докато не се консултира със съответните специалисти, не събере необходимите данни и не проведе необходимите анализи и изследвания.

Във всички случаи оставаме на разположение за по-нататъшно съдействие и изразяваме готовността си да подпомогнем Висшия адвокатски съвет във връзка с горното.

Неразделна част от настоящото становище са следните приложения:

1. Приложение №1 – статистически данни за броя на адвокатите в различните европейски държави, публикувани на сайта на Съвета на адвокатските колегии и правни общества в Европа (ССВЕ);
2. Приложение №2 – статистически данни за населението на различните европейски държави на Евростат;
3. Приложение №3 – данни от Националния статистически институт за средна брутна месечна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение през 2019 година и данни за чистия доход на съдия, заемащ най-ниската длъжност;
4. Приложение №4 – Калкулатор: Разходи за работодателя на наето на минималната работна заплата по трудово правоотношение лице;
5. Приложение №5 – Минимален размер на разходи по пера за дейности, чието осигуряване от адвоката се явява задължително за постигане на гарантирано минимално качество на адвокатската услуга;
6. Приложение №6 – Експертен доклад „Механизъм за оценка на работната натовареност в съдебната система: резултати от емпирично изследване на натовареността на съдиите в България“, разработен в изпълнение на Цел 4 на Предефиниран проект №2 „Подкрепа за Висшия съдебен съвет, свързан с изграждането на капацитет и подобряване на ефективността на съдебната система“ по проектна програма 31 „Повишаване на капацитета и изграждане на сътрудничество в съдебната система“ на Норвежкия финансов механизъм.

СТАНОВИЩЕТО Е ИЗГОТВЕНО ОТ ЧЛЕНОВЕ НА СНЦОП “ОБЕДИНЕНИЕ НА СВОБОДНИТЕ АДВОКАТИ“

Предал в деловодството на ВАС и подписал, в качеството си на член на УС на „ОСА“:

адв. Иванка Емилова Георгиева (САК)

